

ontschuldiging hebt noch moegt zoeken.

Erken toch Gods recht om ons alles af te nemen; geloof, dat wat God doet goed is, altijd; en wees dankbaar voor wat God u nog laat behouden.

Voor het overige, u moet het mij niet kwalijk nemen, kan ik heelemaal niet waardeeren uw walg over dien kost, dien u krijgt.

Mijn smaak is misschien niet zoo verfijnd als de uwe; maar snert en rats en haché enz. is voor mij nog nooit een kost geweest om van te walgen; integendeel.

En margarine; daar zijn tegenwoordig waarlijk teveel menschen, die nooit anders eten dan margarine, dan dat wij daarvan zouden mogen walgen.

Inderdaad, gij ziet in deze dingen te weinig de Hand des Heeren.

Deedt gij dat meer, dan zoudt gij ook niet schrijven als in het slot van uw brief:

„Er is maar één middel om dezen tijd door te komen. Dat is: niet nadenken, niet praktizeeren, oppervlakkig zijn, nemen zooals het is. Wat helpt het mij, of ik mij zorgen maak over de toekomst van mij of mijn gezin.“

Nee, dat is niet de toon, die ons betaamt.

Zeker, bezorgd zijn mag ik niet.

Maar nooit mag ik mijn bezorgd-zijn trachten te boven te komen door in oppervlakkigheid over de dingen heen te leven.

Dit moet ik weten, dat ik een kind des Vaders ben; dat alles mij toekomt uit de Hand van dien Vader, ook de moeiten van het gemobiliseerd-zijn; dat die Vader ook in de toekomst voor mij en mijn gezin zal zorgen; dat, indien ik geloovig mij en de mijnen in 's Vaders Hand leg, alle dingen waarachtig zullen medewerken ten goede.

Dan zal alle bezorgdheid van mij afvallen; dan houdt het piekeren op. Maar dan gebeurt dat in den goeden weg en niet in den wereldschen weg van oppervlakkige onverschilligheid.

Dan heb ik ook geen behoefte aan „kaarten“ en „bioscoop“ en dergelijke om den mobilisatie-tijd fatsoenlijk door te komen.

Dan, zooals ik de vorige maal zei, komt er ook meer ruimte voor belangstelling in „goede“ dingen.

Leef zoo mijn broeder en laten wij als gemeente bidden, dat onzen soldaten de genade gegeven worde, zóó te mogen leven.

Een volgende maal nog over een paar concrete punten uit het schrijven.

Ik wil dan graag mijn oordeel geven over het meedoen van onze soldaten aan kaartspel, bioscoop, dansen en dergelijke en over de zorg van de regeering voor de nagelaten betrekkingen van hen, die, indien het ooit voor ons werkelijk oorlog mocht worden (wat God verhoede) in den strijd zouden blijven. D. v. D.

HET BOEK VAN DE WEEK

Geschiedenis der Godsopenbaring.

III.

Het Nieuwe Testament, door Dr J. H. Bavinck.

De moeilijkheden, die het schrijven van de geschiedenis der Godsopenbaring, óók voor het nieuwtestamentische deel, met zich meebrengt, moeten niet worden onderschat. Schijnbaar is dit veel gemakkelijker dan voor de oudtestamentische beoefening. Immers, is het bij het Oude Testament dikwijls heel moeilijk den ontwikkelingsgang van het steeds voortschrijdend openbaringsproces aan te wijzen, den draad te grijpen en vast te houden, bij het Nieuwe Testament ligt die draad als het ware voor het grijpen. De groote heilsfeiten vormen hier het vaste uitgangspunt. En wie de geboorte van Christus, Zijn lijden en sterven, opstanding en hemelvaart, en de uitstorting van den Heiligen Geest zou behandelen als op zichzelf staande gebeurtenissen, zonder hun plaats aan te wijzen in het groote verlossingsdrama; of wie die feiten, bv., de opstandingsverhalen en de komst van den Heiligen Geest zou bespreken als zielsbelevissen, die zou onmiddellijk bij elk Schriftgeleuvige op verzet stuiten. Ieder gevoelt, wie deze feiten isoleert uit het geheel, en er gebeurtenissen van maakt, „waaruit we wat kunnen leeren“; of wie ze verpsychologiseert, die doet ernstig tekort aan Gods openbaring. Wanneer echter dezelfde fouten worden gemaakt ten aanzien van een oudtestamentisch heilsfeit, wordt dit lang niet in die mate als een verknoeien van Gods openbaring gevoeld.

Dus is inderdaad het schrijven van het nieuwtestamentisch deel van de geschiedenis der Godsopenbaring iets gemakkelijker dan de zelfde arbeid ten opzichte van het Oude Testament. Dit ligt ook voor de hand: de openbaring in het Nieuwe Testament is helderder, klaarder dan die in het Oude Testament en dus ook gemakkelijker in haar ontwikkelingsgang te verstaan.

Maar men onderschatte hierom de moeilijkheden en gevaren niet.

Zoo even gebruikte ik de uitdrukking „de groote heilsfeiten“. In deze woorden ligt de erkenning opgesloten, dat onderscheiden mag worden tus-

schen de centrale en de niet-centrale heilsfeiten. Ook bij de opvatting, dat elk, schijnbaar minder belangrijk, feit in het Nieuwe Testament moet worden gezien als een onmisbaar, noodzakelijk moment in het groote proces van het komen Gods tot Zijn volk, meen ik toch deze onderscheiding te mogen handhaven. De brieven van Paulus met hun nadruk op Christus' kruis, dood en opstanding geven daarvoor m.i. het recht. Maar het handhaven van deze onderscheiding mag geen oogenblik leiden tot verzwakking van het geloofsvoordeel, dat de gansche heilsgeschiedenis, met al haar onderdeelen (dit woord is eigenlijk fout, te mechanisch), ons het ééne groote drama teekent, waarin God door Christus de van Hem afgevalen wereld terugleidt tot Zichzelf. De beschrijving van de geschiedenis der Godsopenbaring is dus niet klaar, als hij de plaats en den ontwikkelingsgang van de centrale heilsfeiten in het verlossingsdrama heeft aangewezen, terwijl hij de niet-centrale feiten daaruit zou mogen isoleeren, om ze dan op de door hemzelf gewenschte wijze (bv. langs den weg der analogie) toe te passen; neen, hij moet ook bij de bespreking van de niet-centrale feiten zich voortdurend houden aan het ééne groote thema: het komen Gods in Christus, en van elk feitje de plaats in het proces der openbaring aanwijzen. En zou dan de moeilijkheid minder groot zijn dan bij het Oude Testament? Ik meen, dat het gevaar, om in de boven gewraakte fouten te vervallen, hier vrijwel even groot is als bij het Oude Testament.

Heeft het geloofsvoordeel, dat in den titel tot uitdrukking komt, de geschiedschrijving, zooals Dr Bavinck die geeft, beheerscht? Helaas is dit m.i. nog in veel minder mate het geval dan bij het Oude Testament van Dr Bakker. Ja, zóó weinig houdt de auteur zich aan het in den naam van zijn boek gestelde thema, zóó onophoudelijk gaat hij tegen dit thema in, dat de vraag rijst: was het wel de opzet van Dr Bavinck, om een geschiedenis der Godsopenbaring te schrijven?

Zelfs bij de centrale heilsfeiten schiedt de schrijver naar zijn meening te kort in het aanwijzen van de plaats en betekenis dier feiten in het groote verlossingsdrama.

Bij de behandeling van de opstanding en de daarop volgende verschijningen, moet uitgangspunt en hoofdgedachte zijn, wat Christus hier doet, niet de zielsbelevissen der vrouwen, enz.

Christus heeft de zonde en den dood overwonnen — het proces om de van God afgevalen wereld tot Hem terug te leiden, is weer een schrede verder gekomen — en nu gaat Christus Zijn kerk vergaderen. Daar gaat het om. Ook al wordt in de Evangelien schijnbaar veel meer gezegd over wat de vrouwen, enz. doen en beleven, dit alles moet gezien worden vanuit het oogpunt van wat Christus doet. Daarmee wordt niet een bepaalde visie in den tekst ingedragen, of een bepaald schema aan den tekst opgedrongen; daarmee wordt eenvoudig uit de Schrift afgelezen, wat zij wil zeggen. Lucas zegt het toch duidelijk in Hand. 1:1, dat zijn eerste boek gaat over „al hetgeen Jezus begonnen heeft beide te doen en te leeren“. Wanneer dan toch heel het verhaal geconstrueerd wordt vanuit den gedachtegang der vrouwen, waarbij dan zoo nu en dan, als terloops, een opmerking wordt gemaakt over de betekenis der opstanding — en zoo doet Dr Bavinck het — dan wordt daarmee m.i. het groote verlossingswerk van Christus naar den achtergrond gedrongen, ten koste van de belevingen der vrouwen.

Als dit geschiedt bij de groote heilsfeiten, dan is dit nog veel meer te verwachten bij de andere feiten. De verschijning een week na de opstanding wordt dan ook niet gezien als Christus' voorloopen aan het fundament der Kerk, dat niet af is, zoolang het uit slechts tien apostelen bestaat, dat dus voltooid moet worden, opdat de Kerk verder zal kunnen; neen, deze geschiedenis wordt behandeld als het op zichzelf staande geval van Thomas, dat dan geparalleliseerd wordt met onze gevallen; „de zonde van Thomas wordt ons door het evangelie zoo uitvoerig beschreven, opdat wij nooit in eigenwilligheid en koppigheid vasthouden aan onze eigen gedachten, maar altijd eerbiedig ons overgeven aan Gods Woord en Gods Wil“. Op deze wijze blijft onverklaard, waarom aan Thomas, ter genezing van zijn ongelooft, wel een verschijning van Christus te beurt viel, doch aan ons niet. Maar zien we deze geschiedenis vanuit het geloofsvoordeel: Christus bouwt hier aan het fundament der Kerk, dan wordt alles duidelijk: Thomas moest, om getuige te kunnen zijn van Christus' opstanding, het Woord des levens gezien en getast hebben.

Trouwens, de Heiland maakt door Zijn woord: „zalig, die niet zullen gezien hebben en nochtans zullen geloofd hebben“ het trekken van een parallel toch feitelijk onmogelijk; die uitspraak dwingt ons om bij Thomas aan iets bijzonders te denken. Maar de schrijver zit zoo vast in zijn schema: psychologiseeren en paralleliseeren, een schema, dat hij m.i. telkens aan de Schrift opdringt, dat het bezwaar hietegen hem ontgaat.

Soms schijnt de auteur zelf het foutieve in zijn opzet te gevoelen. Als hij de verloochening van Petrus behandelt, geheel als een zielsgeschiedenis

van dezen apostel, beseft hij, dat zoo datgene, waarom het gaat, het lijden van Christus, niet tot zijn recht komt. Maar in plaats van nu den ganschen opzet te veranderen en heel het gebeuren te bezien vanuit het lijden van den Heiland, handhaaft de schrijver zijn opzet en tracht toch de hoofdgedachte: het lijden van Christus tot zijn recht te doen komen, door Petrus te laten denken: „Wat had hij zijn Meester nu aangedaan!... En wat moet dat voor Jezus geweest zijn!“ D.w.z. dank zij den opzet wordt het lijden van Christus op het tweede plan gezet, gesubordineerd aan de zielsgeschiedenis van Petrus.

Men zegge niet: „dit is slechts een kwestie van stijl; het lijden wordt toch geteekend.“ Wat hoofdzak is, moet ook in de beschrijving hoofdzak blijven. Hoe fijn gaat de Schrift ons daarin voor, als zij bv. in Lucas 2:1: „het geschiedde in diezelfde dagen“ het gebod van Augustus, ook in de wijze, waarop het wordt meegedeeld, subordineert aan de dagen des heils, waarover Lucas 1 reeds sprak.

M'n voornaamste bezwaar tegen het werk van Dr Bavinck is derhalve, dat, wat volgens de Schrift zelf de hoofdzak is, niet den ganschen gedachtegang beheerscht. M'n tweede bezwaar, dat met het vorige ten nauwste samenhangt, is, dat in plaats van deze hoofdzak, het groote proces van Gods heilswerk, allerlei andere dingen naar voren worden geschoven, en dat op zulk een wijze, dat het Evangelie daarachter dreigt schuilen te gaan.

Het meest sprekende voorbeeld hiervan vind ik in de bespreking van de komst der Wijzen uit het Oosten. Zonder op volledigheid aanspraak te maken komt het me voor, dat vooral twee openbaringsgedachten hier naar voren komen: 1o. dat God reeds bij de geboorte van Christus haast naar het Pinksterfeest, het verbreken van den muur des afscheidsels, 2o. dat God in de wijze van Zijn openbaring Zich volkomen wil neerbuigen naar en aanpassen bij den mensch, voor wien die openbaring bestemd is (zooals ook Christus ons in alles is gelijk geworden, uitgenomen de zonde). Dat is Evangelie voor den mensch, die immers tot Gods openbaring niet kan opklimmen. — Hoe vat Dr Bavinck nu dit heilsfeit op? „De geschiedenis van de wijzen uit het Oosten vertelt ons, hoe menschen van verre tot Jezus gekomen zijn. Vijf dingen zijn er voor hen noodig om te komen tot de kribbe, en die vijf gidsen hebben hen als het ware voortgeleid op den moeilijken weg. Omdat de weg, dien zij gegaan zijn, een weg is, dien wij in zekeren zin allen gaan moeten, is deze geschiedenis voor heel ons leven van zoo groote betekenis.“ En dan volgt een uitvoerige, ruim 6 blz. vullende bespreking van deze 5 gidsen: opmerkzaamheid, verlangen, volharding, geloof in Gods Woord, en nederigheid. En dat geschiedt op zulk een wijze, dat het in het geheel niet verwondert, wanneer aan het eind gesproken wordt van „hooge, edele wijzen“. Dat ligt geheel in de lijn van de voorafgaande bespreking. Daarbij is dan de strekking van het geheel die hooge, edele wijzen ons ten voorbeeld te stellen; zoo als zij te doen is „het geheim van den weg naar Jezus.“ Maar zoo wordt — ik kan het niet anders zien — zoo wordt de troost van de ziel tot ons neerbuigende, ons, zooals we zijn, opzoekende genade Gods weggenomen, en vervangen door den troostelozen eisch om net als de Wijzen te zijn. Dat is het gevolg ervan, wanneer Gods ééne, groote verlossingswerk niet het de gedachten beheerschende thema is, en allerlei bespiegelingen over de menschen — waarbij bovendien meermalen een vraagteken moet worden geplaatst — naar voren komen.

Ik weet het wel, — 't is geen oogenblik de bedoeling van den auteur het Evangelie schuilen te doen gaan; hij wil, door zoo te schrijven, ons beseft van verantwoordelijkheid prikkelen; maar wat baat dit laatste, wat kan het uitwerken, wanneer niet voortdurend domineert het Evangelie van Gods nederbuigende liefde?

Wat ik in het vorige artikel opmerkte, wil ik ook hier herhalen: ik zeg deze dingen niet om critiek te oefenen, maar om er met groote klem op aan te dringen: laten we toch volkomen ernst maken met ons geloofsvoordeel, dat het in de bijbelsche geschiedenis gaat om het ééne, groote verlossingsdrama! Indien dat vooroordeel niet al ons bezig zijn met de heilshistorie beheerscht, komen we bijna vanzelf op zijpaden, en dat komt ons zoo duur te staan: de verduistering van het Evangelie.

De overige bezwaren, die, naar ik meen, tegen het werk van Dr Bavinck moeten worden ingebracht, kan ik slechts in 't kort aanduiden.

Uit het voorgaande is wel duidelijk geworden, dat de auteur — evenals Dr Bakker — de heilsfeiten telkens verzwakt tot een reeks gebeurtenissen, waaruit wat te leeren valt. 't Merkwaardige is hierbij, dat de lessen vrijwel uitsluitend de orde des heils betreffen. Teekent ook dit niet een onjuiste instelling? De verlossing van den mensch staat wel heel erg in het middelpunt. Als na het wonder te Kana, waarin Jezus Zijn heerlijkheid heeft geopenbaard, gezegd wordt „en zijn discipelen geloofden in Hem“, wordt dit aldus geïnter-

preteetig wat en gel

Ziet profeta gansch parallel bekeer Daarba uitspre lijken het slj betek worden loam. king losgen door v alle st waren den lo „toepa de gro lossing wonde voor is sing zo Erns — 'th den H grooten An lu volgt v worden maar o van Je het be En ku volg h dingen fronsen tempel leen, s als Sit Jezus' alsof l voelen persoo Christi boven heden" ongeloe die al klagen laten t bedroe Heilan oogen, hande strekte Desc vriende apostel juist, l hun or bezigt teekent meerm de Sch tus vo drager, die m telkens ven. Zi hier p het on loersch doende Ik w leiding misver Is di Een helaas door z m.i. ge meerde leven e

Men behande voor een afkeuren Jongelir

Wij al te gehan betrei dan b ook o Dan